

BİR ZAMANLAR ANKARA SİNEMALARI

Vakur KAYADOR

Zamanın ve hayatın nasıl geçip gittiğini anlatmak istediğinizde, bunu o kadar çok şeye benzetebilirsiniz ki... Ama bu benzetmelerin hepsi "eninde sonunda", "istense de istenmese de" benzer duyguları açıklar ve hepsinde "ama az ama çok" bir hüznün, bir burukluk saklıdır. Ve aslında hiçbir benzetme, zamanın geçmesi kadar "sıradan" ve bir o kadar da "şiiirsel" değildir. Hayatı bütünlük içinde algılamak isteyen, hiçbir anını ıskalalamakta kararlı olanlar için; dünün kendine özgü lirizmi ile sağlıklı iletişim kurabilmek hem kolay hem çok zevkli bir şeydir. Ancak geçmişin geri getirilmesi mümkün olmayan güzelliklerini "sözgelimi gençliğin kendisini" özleyip, tarihin hiç de hayırla anmadığı dönemler için bile "... Ah neydi o günler!..." diye hayıflanmak pek akılcı bir şey olmasa gerek. Hele bizim gibi yaşları 40'larda dolaşan, 68'lerin tencere kazıntıları ve 78'in sahipleri için; kanla, acıyla, şiddetle, korkuyla yüklü günleri ve yılları, bugünkü kuşaklara "ne

kadar anlamlıydı!..." diye aktarmanın bir mantığı var mı? Kuşkusuz -hangi tarafta olursa olsun- mutluluğu toplumsal bir mücadeleyle elde edilecek ödül olarak görmek, genç omuzlarının taşıyamayacağı kadar ağır sorumluluklar üstlenmek; bir kuşağın anlamlı ve yoğun yaşadığının kanıtı sayılabilir. Ama bu kan gölünün "Kurgulanmış bir gerçek" olduğu zaman içinde anlaşılma ve dolayısıyla o yıllar aslında "yaşanmamış yıllar"dan başka bir şey değilse, abartmaya/yüceltmeye hakkımız olabilir mi? Sorunun bir başka yönü daha var. Böyle yoğun, coşkulu ve karmaşık yaşanmış döneme ilgisiz kalmak mümkün müdür, "Bunlar geçmişin gerçekleridir, bugün bir başka gündür" diyerek geçiştirilecek şeyler midir?.. Yani o günlerin bizim bireysel ve sevgili geçmişimiz olması, onları "herkes için" güzel kılmadığı gibi, çok karmaşık yaşanmış olması da öğrenilmesinin gerekli olduğu gerçeğini değiştirmez. Eğer uygar olmak gibi bir iddiaya sahip

iseler, insanların, bir biçimde geçmişle-riyle nesnel bağlar kurmaları zorunlu oluyor. Bu bağların sağlıklı oluşturulabilmesi yalnız bilim insanların özgül çalışmalarıyla değil, hayatı duyararak yaşayan ve aydın olma onurunu sahiplenmek isteyen herkesin ortak çabalarıyla gerçekleşebilir. İnsanların geçmişlerini ve yaşadıkları an'larını anlatmaları gerekiyor, kısacası. Kendi özel yaşantılarında, insanlığı, toplumu ilgilendiren ortak noktaları bulup bunları iletmeleri bir sorumluluk haline geliyor. Yoğun ve sevimli bir şifahi kültürden yazılı kültürü yaşamadan görsel iletişim kültürüne ulaşan bizim gibi toplumlar için bu tür uğraşlar özel bir önem kazanıyor. Tüketim kültürüyle ve kitle iletişim araçlarıyla kuşatılmış, "yaşadığı an"a kısırlanmış, eblehliğe mahkum edilmiş kitleler için; daha önceleri başka hayatların yaşandığını, başka şeyler yapıldığını, başka sözler söylendiğini hatırlamak ayrı bir değer kazanıyor.

Bu hayatlar çok çeşitli biçimlerde geleceğe aktarılabilir; söz gelimi bu; yazılarak, anlatılarak gerçekleştirilebilir. Bunun dışında çok daha ciddi toplumsal organizasyonlarla yapılan/yapılacak şeyler var. Geçmişin izlerini "ve hatta gizlerini taşıyan" kentleri ve o kentlerle özdeşleşmiş yapıları korumak, bu yollardan biri. Avrupa'da insanlar kent merkezlerini boşuna mı koruma altına alıp arsa spekülâtorlerine ve müteahhitlere "yeni binaları git başka yere kur, buralara dokunma" diyor? Oralarda hiç mi Laz müteahhitler (!) olmadı, hiç mi bu yapıların sahiplerine birkaç daire ya da dükkan vaad etmeyi düşüncek aklı evvel bulunmadı?... Kuşkusuz, ekonomik zorunluluklar "zorunlulukların dışında daha zengin

olma istekleri" dünyanın her yerinde insanları tüccarların eline düşürebilir. Ancak yasal düzenlemelerle koruma sağlandığında, insanların küçük, gündelik beklentileri denetlenebiliyor. Kamuoyunun kültür düzeyinin yüksekliği de eklenince bu tür yapılar ve mekanlar kentlerin dününü ve bugünü yan yana yaşatabiliyor.

Ancak ülkemizde çok sınırlı yerlerin dışında böylesi çalışmalara rastlamak olanaksız. Durum böyleyken, siz "Ankara'dan uzakta yaşamak zorunda kalan" bir Ankaralı iseniz ve de kentinize onulmaz hastalık derecesinde aşkla bağlıysanız, yitirilen güzellikleri burukluk içinde hatırlar durursunuz. Üç gün öncesiyle bağları olmayan, dünyadan "daha doğrusu Ankara'dan" habersiz "düdük makarnaları"nın, on yıllık geçmişi bulunmayan Atakule'yi Ankara'nın simgesi diye göstermelerini ibretle izlersiniz. Bu iflah olmaz Ankara sevdanızın yanı sıra bir de Sinema delisiyseniz, ağzınızdan emzik düştükten hemen sonra Ankara'nın Sinema salonlarıyla tanışmışsanız, ve de o salonların büyük çoğunluğunun yerinde şimdi yeller esiyorsa, size bir görev düşüyor demektir. Siz o sinema salonlarını anlatmalısınız. Eğer bir de azıcık İstanbul'u biliyorsanız, aynı dönemlerde oradaki sinema salonlarının büyük çoğunluğunun bugün dimdik durduklarını görür, biraz gıpta biraz kıskançlıkla kıyaslama yapmak zorunda kalırsınız. 1960'lı yılların İstanbul'unda bir dönem karşı tarafta oturduğum için (İstanbullular Anadolu yakası için bu ifadeyi kullanırlardı, şimdi de kullanıyorlar sanırım) o taraftaki sinemaları çok daha iyi biliyorum. Altıyol'dan Bahariye'ye uzanan yokuşun ilerisinde bulunan Süreyya Sineması'nın, o görkemli binası ve buram

buram sinema kokan atmosferiyle hâlâ ayakta duruyor olması insanı gerçekten duygulandırıyor. 1963 yılında yazdan kalma bir sonbahar günü izlediğim Stanley Kubrick'in "başrolünde Kırk Douglas'ın oynadığı" "Spartaküs"ünü ve bu kez lapa lapa kar yağarken gittiğim, Ingrid Bergman ve Anthony Perkins'in birlikte oynadıkları "Brahms'ı sever misiniz?.. filmlelerini çok iyi hatırlıyorum... 1964 yılının ilk günlerinde John Wayne, Lawrence Harvey, Richard Widmark gibi pek çok starın birlikte rol aldıkları "Alamo Fedailerini"ni de yine burada seyretmiştim. Zaten o 1963-1964 film sezonunda pek çok kaliteli film kısa aralıklarla gösterime girmişti... Yine 1963 sonbaharında Altıyol'dan Caferaga'ya inen ara sokağın başlarında bulunan Reks Sineması'nda "Ben Hur'a", kısa bir süre sonra da "Pekin'de 55 Gün'e babamla birlikte gitmiştik. "Ben Hur'a" bilet almak için kuyrukta yarım saatte fazla beklediğimizi, koltuk bulamadığımız için balkon almak zorunda kaldığımızı da iyi hatırlıyorum. O yıllarda Sinemaların alt katları "Ankara'da "salon", İstanbul'da "koltuk" olarak adlandırılıyordu. İlginçtir Ankara'da balkon", "İstanbul'da koltuk" daha makbul sayılıyor, fiyatlar ona göre düzenleniyordu. Ankara'da balkon 250, salon 225 kuruş iken, İstanbul'da durum bunun tam tersiydi. Bu yerlerin dışında Ankara sinemalarında salonun ilk üç ya da beş sırası "birinci" adıyla ayrı bir bölüm olarak bulunuyordu. Genellikle okuldan kaçan öğrencilerle berduşların tercih ettiği bu "mıntık"nın biletleri, doğru dürüst sinemalarda 125, uyduruk uzak semt sinemalarında 90 kuruşa satılıyordu. İstanbul sinemalarında, "dolayısıyla bu iki büyük ve görkemli sinemada, Süreyya ve Reks'te"

de böyle bir bölme yoktu. Bu sinemalar, niteliklerinden zerre kadar ödün vermeden varlıklarını bugün de koruyorlar, ayrıca sinemalarını birkaç parçaya bölme gereği duymuyorlar. Ancak büfelerinde "elbette" Çamlıca, Uludağ ya da Nil gazozu bulunmuyor artık. Sinema keyfinin camına okuyan patlamış mısır yeme alışkanlığı o tarihlerde de vardı ve bugün de bütün sinemalarda olduğu gibi buralarda da devam ediyor, dolayısıyla büfelerinde satışı yapılıyor. Aynı bölgede Süreyya sinemasının 50 ya da 100 metre kadar aşağısında bulunan Opera Sineması 1960'larda yerli film oynatan bir salondur. Diğer iki sinemaya göre daha salaş bir havası vardı, ama orada da insan sinema salonunda olduğunu hissedebiliyordu. Şu anda aynı yerde, yeni yapılmış bir pasaj içinde birkaç sinema bulunuyor. Ama bunlar, Opera Sineması'nın çizgisinden çok uzaktalar. En azından bugün bu sinemalarda yabancı film oynatılıyor... Burada bir noktaya değinmeyi yararlı buluyorum. Yine 60'lı yıllarda Ankara'da yerli ve yabancı film seyircisi daha belirgin biçimde ayrılmış iken, İstanbul'da bu ayrım pek fark edilmiyordu, yerli filmler İstanbul'da aydın tavırlı insanlar tarafından da izleniyordu... Anadolu yakasında bu sinemaların dışında, Süreyya'nın yanbaşındaki Süreyya Cep Sineması ve Küçükyağlı'daki Sinema 63 hala varlıklarını sürdürüyorlar. Bunlar balkonsuz küçük sinema salonlarının İstanbul'daki ilk örnekleriydi. Adını kuruluş tarihinden alan Sinema 63, hem yerli hem yabancı film gösteren son derece temiz ve bakımlı bir sinema olarak belleğinde iz bırakmış...

Bu örneklerle karşın kuşkusuz İstanbul'da da pek çok sinema salonu tarihe karıştı. Sözelimi Altıyol'un tam merkezin-

deki Efes ve Feza sinemaları ile Erenköy'deki "mükemmel bir salon olan" Atlantik Sineması artık yok. Ancak bu sinemaların üçü de 1960'ların ikinci yarısında açılmışlardı ve bir Süreyya ya da Reks gibi köklü geçmişe sahip değillerdir. Şimdilerde Beyoğlu'na çıktığımızda "yeni yapılanlarla birlikte" eski sinemaların pek çoğunun hâlâ açık olduklarını ve 1990'lı yıllarla birlikte yeniden sinemalara dönen seyircileriyle dolup taşıklarını görüyoruz. Böyle anlarda insan değişik duygularla yoğunlaşıyor. Geçmişte bu insanların anne-babalarını, hatta büyükanneleri ile büyükbabalarını konuk eden salonların, yeni izleyenleriyle de buluşuyor olması, bir Ankaralı olarak insanı imrendiriyor doğrusu.

Anılardaki yolculuğumuzu İstanbul'dan sevgili Ankaramıza taşıdığımızda, önce modernleşen Ankara'nın simgesi olan Kızılay'daki üç sinemayı hatırlıyor insan. Yaşı otuzbeş ve üzerinde olan her Ankaralı hangi sinemalardan söz ettiğini hemen anlamıştır. Ankara Sineması, Büyük Sinema ve Ulus Sineması'ndan bahsediyorum tabii ki.

Necatibey Caddesi'nin hemen başlangıcında, Orduevi binasının karşı kaldırımında ve 200 metre kadar ilerdeki Sağlık Bakanlığı binasının tam karşı hizasında bulunan Ankara Sineması o günlerin Sıhhiye'sinin alamet-i farikası gibiydi. Ahşap zemini, hayli dik ve film izlemesi rahat balkonuyla son derece sevimli bir yerdı burası. Eski ve bakımsız bir yapı olmasına karşın hem bulunduğu muhit, hem getirdiği kaliteli filmler, hem de düzeyli Yenişehir seyircisiyle Ankara'nın en önemli sinemalarından biriydi. Burada annemle pek çok film izledim, ama nedendir bil-

mem "Cherbourg Şemsiyeleri" bende apayrı bir iz bırakmış. Hâlâ Ankara Sineması dendiğinde karlı aydınlık bir Ankara gecesini ve bu filmi hatırlarım. Ama 1968 yılının sonlarında Claude Leloch'un "Bir Kadın bir Erkek"ini de burada seyretmiştim. Ama o sıralarda artık sinemaya yalnız başıma gidecek kadar "delikanlı" olmuşum. Dahası, sinemanın insana dünyalar sunan bir eğlence aracı olmasının yanında entellektüel bir ilgi kaynağı olduğunu yeni yeni anlamaya başlamıştım. Fransız Yeni Dalgası'nın büyük Yönetmeni Leloch'un bir filmi izlemek ve onu çözmelemeye çalışmak yepyeni bir şeydi. Sinema izleyicisi olmanın bir emek, bir çaba gerektirdiğini bu mütevazı ama kişilikli sinema solanunda kavırıyordum. Ancak 1970'li yılların başında İtalya'dan, İsveç'ten gelen erotik filmlere yer verip, 1970'lerin ortalarından sonra da yerli seks filmi furyasına kapılınca bütün havasını kaybetmişti. Ayrıca 1960'ların sonunda 1970'lerin başında Ankara'da birçok yeni ve konforlu salonun açılması bu sinemanın seçkin ve saygın havasını ortadan kaldırmıştı. 1970'lerin sonunda binası yıkıldığında, son haliyle Ankara için sanki bir kayıp değil gibiydi. Ancak Ankara Sineması çürüyüp tükendiği son yıllarıyla değil bütün bir 1960'lı yıllarla değerlendirilmelidir. Bu dönemde bu sinema Ankara kültürünün çok renkli motiflerinden biriydi.

Orta yaş dönemini yaşıyan hiç bir Ankaralı'nın asla unutamayacağı bir diğer sinema Büyük Sinema idi. Şimdiki Zafer Pasajı ile Tuna caddesi arasında tam ortada bir pasaj içinde yer alan Büyük Sinema, 1969 yılında Arı Sineması açılıncaya kadar, adı gibi gerçekten de Ankara'nın en büyük sinemasıydı. Sinemanın Kızılay

tarafına doğru 100 metre kadar ilerisinde bulunan Tuna Caddesi girişindeki Piknik'te bir şeyler yiyip Büyük Sinema'ya gitmek Ankara insanı için tümüyle Ankara'ya özgü bir yaşam keyfi ve kültürüydü. Çok geniş ve yüksek tavanıyla, insanı daha girer girmez büyüleyen bir atmosferi vardı bu sinemanın. Kubbe gibi oval, ilginç figürlerle bezenmiş tavanı ve o yıllarda çok iyi çalışan havalandırma tertibatıyla insana huzur veriyordu. Türkiye'ye gelen en kaliteli yabancı filmler önce bu sinemada gösterime giriyordu. Yalnız 1974 yılında arada bir, birinci vizyon yerli filmlere de yer vermişti. Sinemanın başlı başına bir mutluluk kaynağı olduğunu hissettiren Büyük Sinema'nın ilginç bir özelliği daha vardı. Salonu ile balkonu arasında ikinci katta Ankara'nın en fazla iş yapan langırt-tilt salonlarından biri olan Ali Baba oyun salonu bulunuyordu. Yenişehir'den ve özellikle Serçe Sokak'tan gelen Atatürk Liseli delikanlıların gittikleri bu salon, akşam saat 19.00'a hatta 20.00'ye kadar tıklım tıklım doluyordu. Ancak Büyük Sinema'nın film izleme kültürüne sahip izleyicisi ile bu genç ama fazla sevimli olmayan lumpen kitle birbirlerinden çok uzaklardaydı. Birbirleriyle hem aynı ortamı, aynı binayı paylaşıyor hem de birbirlerinin yaşam alanlarına girmeyerek ilinç bir demokrasi görüntüsü sergiliyorlardı. Aslında bir bürokrat, memur ve orta sınıf tüccar kenti olan Ankara'da, bu çocuklar bu bohem ortamdan çıkıp, aileleriyle ya da yalnız başlarına Büyük Sinema'ya geldiklerinde, burada film izleme alışkanlığının gerektirdiği inceliğe bürünüyorlardı, kelimenin tam anlamıyla terbiyelerini takınıyorlardı. Uzak semt sinemalarının kavgalı gürültülü ortamı hiçbir biçimde Büyük Sinema salonla-

rında yaşanmıyordu... Burasının bir başka özelliği de her yılbaşı özel eğlence programları düzenlemesiydi. 1967'yi 1968'e bağlayan yılbaşında, böyle bir gecede babamla bu sinema salonunda son kez birlikte olmuştum. İşte Büyük Sinema'nın bireysel yaşamımda böyle özel bir anlamı da vardır. Ama sinemayla yaşayan, sinemayı doyasıya yaşayan kimin yaşamında böyle çok özel anlar ve anılar yoktu ki...

Ulus Sineması ise Kızılay gökdeleninin karşısında, şimdi Sosyal Hanı'n bulunduğu yerdedi. Yukardan aşağı doğru açılıp kapanan perdesi ve geniş, bakımlı salonuyla büyük ve kaliteli sinemaların tipik örneklerinden biriydi. 1969 yılında birdenbire kapandığında, düzeyinden hiçbir şey kaybetmemişti. Ankara Sineması'nın son birkaç yılındaki perişan haliyle, Büyük Sinemanın 1975'te, son dönemindeki biraz savruk günlerini hiç yaşamamıştı. Bu üç sinemanın kapandığı sıralarla Ankara'nın eğlence merkezinin Kavaklıdere'ye kayması arasında bağlantı olduğunu düşünüyorum. Tıpkı 1950'lerin ortalarından sonra Ulus'un merkez olma özelliğini Kızılay'a kaptırmasına benzer bir süreç yaşanmıştı.

Sadece Kızılay'da değil, diğer semtlerde de kent yaşamının parçası olmuş sinemalar vardı kuşkusuz. Ulus'ta o olağanüstü güzellikteki Sümerbank binasının tam karşısında bulunan Park Sineması bunlardan biriydi. Konuyu dağıtmak istemiyorum ama belirtmeden de geçemeyeceğim. Anlatmakla değil, ancak görmekle anlaşılabilir güzellikteki Sümerbank binası aslında bu anlamda tek değildi. Onun hemen yanı başındaki İş Bankası binası, Ulus'tan Opera'ya giderken Merkez Posta-

henesi'nin tam karşısındaki Ziraat Bankası ve onun arka sokağında, içinde Küçük Tiyatro ve Oda Tiyatrosu'nun bulunduğu Evkaf Apartmanı Osmanlı mimarisinin Türkiye Cumhuriyeti'ne uzanan ve biraz da Alman mimarisi izleri taşıyan görkemli yapılarıydı. Ayrıca Büyük Tiyatro binası, Etnoğrafya müzesi, Eski Üçüncü Tiyatro salonunun içinde bulunduğu Türk Ocağı binası ile, Opera'dan Sıhhiye'ye uzanan bulvar üzerinde sıralanan Ankara Radyosu, Olgunlaşma Enstitüsü, Kız Teknik ve Bastıl Kalesi'ni andıran sevgili okulum Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi binaları, her biri ayrı birer kimlik ve değer taşıyan yapılarıydı. Cebeci'deki Hukuk Fakültesi, Beşevler'deki Fen Fakültesi ve Teknik Okulların karşısında, Eskişehir asfaltının öbür yüzündeki Gazi Eğitim binaları, Ankara'nın bir tarihi ve kültürü olduğunu haykıran diğer yapılarıydı. Tabii kendileri tarihin ta kendisi olan Ulus'taki I. ve II. Meclis binaları ile Ankara Palas'ı hatırlatmaya gerek bile görmüyorum. Bu tür müstesna yapıların dışında Anafartalar Caddesi'ne, Çıkrıkçılar Yokuşu'na, Samanpazarı'na çıktığınızda Anadolu ve Ankara'nın kendine özgü mahalleleriyle, sokaklarıyla, evleriyle hâlâ karşılaşabilirsiniz. Diz boyu yoksulluğuna ve bakımsızlığına karşın Kale içinde de bir başka, ama sahici Ankara'yı bulabilirsiniz...

Evet, yine kendi konumuza ve Park Sineması'na dönelim. Bu, eski ve ahşap zeminli, Ankara Sineması'nı andıran sinema, en yeni yerli filmleri getirirdi. Bizim evde adet, kışın Yenişehir sinemalarında yabancı film izleyip, yerli filmleri yazlık sinemalarda seyretmekti. Ama yine de sık sık annemle bu sinemaya gıderdik. Sözgeçlimi Osman Fahir Seden'in yönetip Tür-

kan Şoray'ın oynadığı "Çalılıkıuşu'nu", annemin ifadesiyle "Reşat Nuri'nin bu ehemmiyetli eserini hemen seyretmeliyiz" gerekçesiyle burada izlemiştik. Bu ve buna benzer nedenlerle pek çok kereler bu sinemaya gittiğimizi iyi hatırlıyorum. Ayrıca sinemaya yalnız gitmeye yeni başladığım sıralarda, burada sık sık Öztürk Serengil'in filmlerini izler ve Mücap Ofloğlu'nun dublajıyla kullandığı "yeşe, helel, temem belakis, şepke" gibi saçma sapan sözcükleri evde tekrar eder, bu yüzden de sıkı biçimde zılgıt yerdim. Bu sinemanın hemen yanbaşıında bulunan Uğrak Lokantası da Kızılay'daki Piknik'in Ulus versiyonu gibiydi. Bugün hâlâ yerli yerinde duan bu temiz ve mütevazı lokantada yemek yiyip Park Sineması'nda film izlemek bir başka ritüeldi bizim için.

Ayrıca Ulus'un arka taraflarında Anafartalar'da Sus gibi, Güneş gibi sinemalar vardı. Sus yerli film oynatırken, Güneş dublajlı yabancı film getirirdi. O yıllarda dublaj filmlerinin kendine özgü bir seyircisi vardı. Bu tür film oynatan sinemalarda gürültü patırtı hiç eksik olmaz, her an bir tatsızlık çıkabilirdi. Genellikle iki film birden oynatılan bu sinemalarda, matine-ler devamlı idi ve film gösterilirken giriş çıkış hiç bitmezdi. Bir film izleme kültüründen ya da işletmecilerinden seyirciye saygı gibi kavramlardan söz etmek olanaksızdı. O nedenle bunların artık kapanmış olmalarını öyle önemli bir kayıp olarak görmüyorum doğrusu... Ulus'taki bir başka sinema Stad Otel'in sinemasıydı. 1972 yılında açılan ve beş altı yıl önce kapanan bu sinemanın varlığıyla yokluğu belli değildi. Genellikle arabesk sanatçıların, türkücülerin ikinci sınıf yerli filmlerini oynatır, devamlı matine uygulardı. Kısacası özelliiksiz, sıradan bir sinemaydı

burası.

Dışkapı'ya, uzandığımızda, şimdiki Dışkapı çift katlı otoyolunun bulunduğu dörtyol ağzının hemen üzerinde Nur Sineması'nı görüyorduk. Dışkapı'dan Altındağ'a uzanan yolun kenarında da Atlas Sineması bulunurdu. Bu sinema şimdi de aynı yerde duruyor. Atlas Sinemasının 1960'ların öncesinde adı Şan Sineması idi. 1960'ların öncesinde ve hemen başlarında Nur Sineması'nda bir dönem yabancı filmler gösterilmişti. Bu dönemde John Weissmüller'in oynadığı ilk "Tarzan" filmlerinden birini, "Cengiz Han" adlı bir üstün yapımı, Steve Rewees'in oynadığı "Herkül'ü ve çeşitli Hint filmlerini izlediğimizi hatırlıyorum. Ayrıca yine iyi hatırlıyorum, 27 Mayıs hareketi öncesi bu sinemalarda 24.000 seans iptal edilmişti. Ancak 1960'ların başından itibaren bu sinemaların ikisinde de birinci vizyon yerli filmler gösterilmeye başlanmıştı. Nur Sineması çok güzel perdesi olan büyükçe bir sinemaydı. Perdesine çerçeveyen bölümde sağlı sollu kitap harfiyle yazılmış"a" harfini andıran ilginç bir motif bulunmaktaydı. Atlas ise daha küçük ve pek de bakımlı olmayan bir sinemaydı. Türkan Şoray'lı, Fatma Girik'li, Filiz Akın'lı, Hülya Koçyiğit'li Yeşilçamın büyüklü yıllarını, Ankara'nın mütevazı semtlerinin insanları, çoğunlukla bu sinemalarda izlemişlerdi. Ayhan Işık'lı, Orhan Günşiray'lı, Eşref Kolçak'lı, Göksel Arsoy'lu star sinemasının tipik örnekleri; Etlik'in, Keçiören'in, İskitler'in, Aydınlikevler'in orta halli insanlarıyla hep buralarda buluşmuştu. Henüz kapitalizmin acımasız çehresiyle tanışmayan, görsel iletişim araçlarıyla şaşkına çevrilmeyen, kendileri gibi olmayanlar canlı canlı yakacak kadar

bağnazlaşmayan bu insanlar, işte bu sinemalarda kendi kahramanlarını, kendilerini ya da kendi hayatlarını bulmuşlardı. Mevki Hastanesi'nin karşı kaldırımında, ama biraz çaprazındaki Osman Nuri Pastanesi bu iki sinemanın tam ortasında bir yerdedi. Türkiye'nin en eski tatlıcılardan biri olan Osman Nuri'nin bu temiz, güzel salonunda limonata içip, su böreği ya da kazandibi yemek de, orta sınıf insanları için sinema zevkinin bir parçasıydı. Nur Sineması'nın hemen yanındaki Kansal Lokantası da ucuz, temiz halk tipi bir yerdi, ve orasının da bölgenin günlük yaşamında da sinema kültürü içinde de ayrı bir yeri vardı. Atlas Sineması 1965'ten sonra iki film uygulamasına geçmiş, seanslarını devamlı hale getirmişti. Bu arada sık sık dublajlı yabancı film oynatmaya da başlamıştı. Nur Sineması ise 1970'lerin başına kadar çizgisini koruyabilmişti. Fakat her iki sinema da 1975'ten sonraki yerli seks filmlerine salonlarını açmış, zaten çeşitli nedenlerle sinemadan uzaklaşmış olan gerçek seyircilerini bir daha geri getirememişlerdi. Dışkapı otoyolu yapılırken Nur Sineması binası ile birlikte yıkılmıştı.

Ankara'nın sinema yönünden zengin bir başka bölgesi Kavaklıdereydi. Çankaya ise her zaman sinema yoksulu bir semt olmuştu. Hatta şu anda koskoca Çankaya'da tek bir sinema salonu bile yoktur. Eskiden de Ankara'nın gözbebeği olan bu semtte Çankaya Sineması ile, çok kısa bir süre açık kalan Hanif Sineması dışında sinema olmamıştı. Hatta Şili Meydanı'nın yan tarafında bulunan ve Kuğulu Park'a bakan arka duvarında koskoca harflerle adı yazılan Çankaya Sineması aslında Çankaya'da bile değildi. Bulduğu sokak Paris Caddesi'nin uzantısıydı ve

aslında Aşağı Ayrancı bölgesindeydi. 1960'ların ortalarında açılan bu sinema her şeyiyle mükemmeldi. Balkonlu sağ taraftan yumuşak bir eğimle salonuna "L" harfi biçiminde uzanıyordu. Türkiye'de hiçbir kentte böyle bir sinema görmedim, ayrıca olduğunu da sanmıyorum. Çok ender olarak I. vizyon yerli filmleri gösterime sokan Çankaya Sineması, çeşitli sinema etkinlikleri de düzenlerdi. Sözcüğümi daha 1970'lerin başında yaz aylarında sinema klasiklerini yeniden gösterirdi... Cinnah'ın hemen başlangıcında Amerikan Kültür Merkezi'nin tam karşısında bulunan ve 1972-1973 yıllarında çok kısa bir dönem açık kalan Hanif Sineması, temiz ve güzel bir salon olmasına karşın bir türlü tutunamamıştı. Özellikle dik eğimli balkonunda çok rahat film seyredilen bu sinema kaliteli yabancı filmler getirmesine karşın bir türlü seyircisiyle buluşamamıştı. Örneğin Yul Bryner ve Tony Curtis gibi oyuncuların oynadığı bir üstün yapım olan Taras-Bulba'yı getirdiğinde bile salonunu tam olarak dolduramamıştı. Bu yıllarda Ankara'ya gelen bir yabancı film iki ya da üç sinemada oynardı. Bunların bir tanesi Kızılay, diğeri Kavaklıdere sinemalarında gösterime girerdi. Bir diğeri ise Maltepe, Bahçelievler sinemalarında ya da dublajlı biçimiyle Cebeci'de veya semt sinemalarında oynatılırdı. Örneğin Kavaklıdere Sineması ile Kızılay'daki Nergiz Sineması aynı filmleri gösterirlerdi. Hanif Sineması'nın getirdiği filmler de kuşkusuz Kızılay sinemalarından birinde oynatılıyor, insanlar o semti ve o sinemayı tercih ediyorlardı. Çankaya'yı film izlenecek bir mekan olarak düşünmüyorlardı belki de.

Tunalıhılmi Caddesi'nde ise 1970'lerin başında pek çok sinema art arda sıralan-

mış. Kuğulu Park'tan Tunalıhılmi'ye döndükten sonra 200 metre kadar ileride bulunan ve semtinin ismini taşıyan Kavaklıdere Sineması bu sinemaların ilkiydi. Yeni Ulus, Ses, Lale ve Talip sinemaları bunu izliyorlardı. Kavaklıdere Sineması şu anda üçe bölünmüş haliyle hala yaşıyor. Aslında insan sinema salonlarının parçalanması karşısında üzüntü duyuyor. Ancak koşullar gereği oluşan bu duruma karşı çıkmayı pek de doğru bulmuyorum. Üstelik sinemaseverlere değişik film izleme olanağı sunmak gibi olumlu bir yönünün bulunduğunu da düşünüyorum... Kavaklıdere Sineması'nın birkaç apartman yanındaki ve Kral Çiftliği'nin karşısındaki Yeni Ulus, yabancı filmler getiren, balkon olmayan küçük ama bakımlı bir sinemaydı. Onun çok yakınında Ses diye bir sinema çok kısa bir dönem açık kalmış, hatta açılmasıyla kapanması bir olmuştu... Aynı hizadaki Lale Sineması ise büyük, gösterişli bir sinemaydı. 1980'li yıllar boyunca pek çok birinci vizyon yabancı film getirmişti. Antonioni'nin "Yolcu"sunu, Bob Rafelson'un "Postacı Kapıyı İki Defa Çalar"ını bu sinemada izlemiştik. Çok güzel bir ışıklandırma sistemi vardı ve film başlayıp perde açılırken sahneye dikey uzanan her iki duvardaki küçücük farklı renkteki ışıklar son derece güzel bir görüntü oluştururdu... Büklüm Sokak'la Tunalıhılmi'nin kesiştiği kavşağın Küçükesat yönünde ve biraz ilerisinde bulunan Talip Sineması, bölgenin en güzel sinemalarından biriydi. Genellikle yabancı filmler fetiren Talip, 1980'li yıllarla birlikte Türk sinemasının bireysel temalı ve genellikle kadını işleyen filmleriyle; İlyas Salman'lı, Şener Şen'li düzeyli denecek güldürülerine de yer vermişti. Ancak seyirci kalitesinde

1930'lu yıllarda Ulus, Yeni Sinema girişi

de, işletmecilik anlayışında da en ufak bir eksilme olmamıştı. Genellikle üniversite öğrencilerinden ve okuz yazar takımından oluşan izleyicisiyle çizgisini koruyabilmişti. Talip Sineması'nın artık olmamasını, sinema izleyicileri adına gerçek bir kayıp kabul ediyorum. Bu sinemaların birer birer kapanmasından sonra bugün koskoca Tunalıhilmî de üçe bölünmüş tek bir sinema kaldığı görmek, insanı gerçekten üzüyor.

Tunalıhilmî'nin Atatürk Bulvarı'na doğru paralelindeki Tunus Caddesi'ndeki Çağdaş SAHNE 1974 yılının sonlarında tiyatro olarak açılmıştı. Aynı adı taşıyan toplulukta İhsan Sanıvar, Rüştü Asyalı,

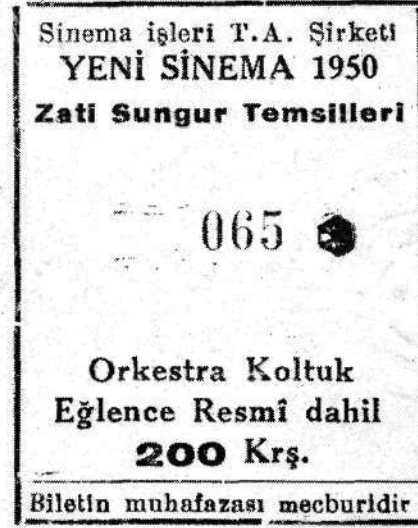
Köksal Engür, Tuncer Necmioğlu, Cezmi Baskın, Berrin Ötenel, Cevza Şipal gibi değerli sanatçılar çok güzel oyunlar sergilemişlerdi. (Adlarını sayamadığım anımsayamadığım sanatçı arkadaşlar beni bağışlasınlar). "Puntilla ile Uşağı'nın uyarlaması, "Grev, Yusuf ile Menofis" gibi oyunlar bunların başlıcalarıydı. Zaman zaman film gösterileri de yapılan bu olağanüstü kaliteli salon kısa bir süre sonra sinemaya dönüşmüş ve "bence" Ankara'nın en güzel sinema salonu olmuştu. Balkonlu olmayan, büyük ve kol-tuk aralıkları gayet geniş salonda "Bana Onun Kellesini Getirin", "Marathonman", "Aşkımız Bir Günahı", "Uzun Sürücüler" gibi pek çok nitelikli film izlemiştik. Sinemanın kendine özgü keyfini yaşamak bir yana, bu ortamda bir saati aşkın bir süre bulunmak bile başlı başına mutluluktur. Şimdi Şinasi Sahnesi olarak Devlet Ti-

yatrosu bünyesinde bulunan Çağdaş Sahne, tiyatro izleyicilerine aynı güzellikleri yaşatmaya devam ediyor. Sinema izleyicileri de paramparça olmuş salonlarda, kümes gibi mekanlarda film izlemeye çalışıyorlar.

Çağdaş Sahne'nin bulunduğu binanın Atatürk Bulvarı'na bakan ön yüzünde ise 1975 yılında açılan, büyük ve geniş bir sinema olan Akün yer alıyor. Burası bölünmeden parçalanmadan varlığını sürdürüyor. Ancak "bence" pek zevkli dekore edilmeyen bu sinemada hiçbir zaman eski Ankara sinemalarının tadını bulamadım nedense. Kavaklıdere'de Büklüm Sokaktan Akay'a uzanan yolun sonunda Dede-

man Oteli'nin karşı çaprazında Dedeman Sineması bulunuyordu 1970'lerin başından ikinci yarısına kadar varlığını koruyan bu büyük ve güzel sinema, "orada hiçbir yüksekokul bulunmamasına karşın", genellikle üniversite öğrencilerinin gittiği bir yerdi. Şimdilerde yerinde bir gazino bulunuyor.

1960'lardan itibaren Maltepe'de Maltepe'nin simgesi haline gelen iki sinema vardı. Bunların ilki Maltepe Camii'nin karşısındaki Gölbaşı Sineması, diğeri Maltepe'nin ortalarında, Rumeli İşkembe-cisi'nin yanındaki Maltepe Alemdar Sineması idi... Gölbaşı, Büyük Sinema'yı andıran, kırmızı kadife kaplamalarla ve sarı saten kurdellalarla süslü, klasik opera salonlarını andıran gösterişli bir sinemaydı. Uzun zaman kaliteli yabancı filmler getiren bu sinema, 70'lerin ortalarından sonra yerli seks filmlerinden dublajlı Çin karate filmlerine; Edwige Fenech'li, Gloria Guido'lu, Susan Scott'lu İtalyan Seks güldürülerinden ikinci sınıf Amerikan serüven filmlerine kadar, sinema kültürü gelişmemiş seyirciyi hedefleyen filmler getirmeye başlamıştı. Doğal olarak bütün havasını kaybetmiş, sıradan bir sinema durumuna düşmüştü. Gölbaşı ile aynı binada, hemen yan tarafta, izbe bir meyhane ile perişan bir kahvehanenin bitişiğindeki As sineması, 1968 yılında açılmış, önce-leri dublajlı yabancı film oynatmış, 1975'teki yerli seks filmi furyasıyla bu filmlere yönelmişti. Ankara'da bu filmlere pornografik "parça" ekleme modası "yanılmıyorsam" bu sinemayla başlamıştı. Maltepe üstgeçit inşaatı sırasında binaları yıkılınca her iki sinema da tarihe karışmış oldu. As Sineması değil ama 1960'ların Gölbaşı Sineması da Ankaralılar için önemli bir kayıptı... Maltepe

Yeni Sinema'ya ait bilet

Alemdar ise modern bir sinema olmasına karşın istikrarlı çizgisini çabuk kaybetmişti. Bir dönem kaliteli yabancı filmler getirmiş, daha sonra deyim yerindeyse, her telden çalmıştı. Onun hemen yanbaşındaki Mini Sinema sürekli yerli film getiren küçük, sevimli bir sinemaydı. Şimdi Sanayi Bakanlığı'nın yakınında bir yerde, aynı binada bulunan Başkent ve Burç Sinemaları ise varlıklarıyla yoklukları belli olmaya, her türden film oynatan, son dönemlerde de pornografik filmlerle ayakta kalmaya çalışan sinemalardı.. Maltepe'de değilse bile Maltepe'ye yakın bir yerde, Maltepe Köprüsü'nün biraz ilerisinde yer alan Derya, her dönemde yerli film gösteren büyükçe ve kaliteli bir sinemaydı. Ayrıca sol içerikli filmlere salonunda fazla yer verirdi. Yılmaz Güney'in "Arkadaş", "Zavallılar", "Endişe" gibi filmleri hep bu sinemada gösterime gir-

mişti... Şu anda Maltepe'de eskiden olduğu gibi pek çok pavyon var, ama doğru dürüst sinema olarak yalnızca minicik Eti Sanat Merkezi kaldı. Eski Gölbaşı Sineması'nın Maltepe tarafında ve hemen bitişiğindeki Kerem Sineması ise yirmi yılı aşkın süredir ihmal etmediği işlevini sürdürüyor, pornografik film gösterimine devam ediyor. Tıpkı Sıhhiye'deki Orduevi ile Zafer Pasajı arasındaki Sinema 70 gibi, Kızılay'daki Güven Park otobüs-minibüs duraklarının karşısındaki Cep Sineması gibi, ayrıca Cebeci'deki Site Sineması gibi.

Bahçelievler ise, çok uzun zaman "bırakın Türkiye'yi" Avrupa'nın en güzel sinemalarından birini, Arı Sineması'nı sahiplenmişti. Yeni Milli Kütüphanesinin tam karşısında şimdi TRT'ye bağlı televizyon stüdyosu olarak hizmet veren Arı, 1969 yılı sonbaharında Carol Baker'ın başrolünde oynadığı "Jean Harlow" filmiyle açıldığında, Ankara'da başlı başına bir olay haline gelmişti. Üç katlı bu muhteşem sinema, çok büyük olmasına karşın kesinlikle hantal bir görünüme sahip değildi. Işık sistemi, havalandırması, ses düzeni ve işletmecilik anlayışıyla olağanüstü güzel bir sinemaydı. Sinema seyircilerine böyle bir salonun bırakılması elbette mümkün değildir!... Arı Sineması dışında Bahçelievler Dedeman ve hiç gitmediğim "ancak 1968 yılında yandığını gazetelerden okuduğum" Renkli Sinema, Ankara sinemaları olmaktan çok Bahçelievler sakinlerine hizmet veren birer semt sineması özelliği taşıyorlardı. Ancak Dedeman'ın derli toplu bir sinema olduğunu hatırlıyorum... Şu anda Bahçelievlerde tek bir sinema salonu yok, biliyor musunuz?

Cebeci ve Dikimevi'nde Site, Cebeci, İnci, Sun gibi pek çok sinema vardı. Genellikle Yenışehir sinemalarında oynayan filmlerin Türkçe dublajlı olanları ya da yerli filmler gösterilirdi. 1969 şubatında Sergio Leone'nin "İyi, Kötü ve Çirkin"ini Ankara Sineması'nda bilet bulamadığımız için, dublajlı haliyle Hukuk Fakültesi'nin yan sokağındaki Site Sineması'nda izlemiştik. Aslında eni konu güzel bir salon olan bu sinema "yukarıda da belirttiğim üzere" yıllardan beri yaptığı işi sürdürüyor ve en düzeysiz seks filmlerini gösteriyor.

Bunların dışında pek çok semt sineması Ankaralıları sinemayla buluşturuyordu. Küçükesat'ta Karınca ve Dilek, Keçiören'de Süreyya bunların bazılarıydı... Ancak Yenimahalle'deki Alemdar Sineması herhangi bir semt sineması olmanın çok dışında, büyük balkonlu ve modern bir sinemaydı. Büyük Sinema'da bir türlü bilet bulamadığımız ve karaborsada biletlerinin 10.000 TL.'ye kadar yükseldiği, Charlton Heston'un Musa'yı, Yul Bryner'in firavunu oynadıkları "On Emir"i büyük bir zevkle bu salonda izlemiştik. İşletmecilik anlayışıyla da, seyirciye saygılı görevlileriyle de dikkatimizi çekmişti... Şimdi bu salonlar ya yıkıldı ya düğün salonuna ya da pasaja döndü. Seyircileri de filmleri televizyonlarda izlemeyi tercih ediyorlar. Yeni sinema seyircileri ise sinemayı daha bir entellektüel ilgi alanı olarak benimsiyor ve Megapol, Metropol, Büyülü Fener gibi yeni salonları dolduruyorlar.

İnsanın kendi yaşam alanlarını ve mekanlarını kuşaklar boyu koruması, geçmişini sahiplenmesi kolay şey değil. Başta da belirttiğim üzere, birtakım özel yerler

yasal düzenlemelerle, sivil örgütlerin çabalarıyla yaşatılabilir. Ama hiçbir sinema salonu tüzüklerle, yönetmeliklerle, yaptırımlarla koruma altına alınamaz. Sinemayı ancak ve ancak seyircileri yaşatabilir. O salonları ağzına kadar doldurarak ve bıkmadan usanmadan film izleyerek ayakta tutabilir. Sinema salonları, yalnız başka yaşamların izlendiği mekanlar değil, aynı zamanda hayatın duyarak yaşandığı, anların biriktirildiği yerlerdir. Bireysel ya-

şantımızın çok özel anlarından bir bölümünü paylaştığımız bu salonlar, geçmişimizin de izlerini taşıyan ortamlardır. Ankara gibi "şimdiki çağdışı yöneticilerine karşın" her gün biraz daha gelişen güzel bir kentin tarihini yansıtan o salonların birer birer yitip gitmesine "hiç değilse" bundan sonra izin vermemeliyiz.

Yani İstanbullular kadar olmayacak mıyız?